

MUZEUL JUDEȚEAN SATU MARE

satu mare

studii și comunicări

seria

Arheologie

XXXIII-XXXIV/I

2017-2018

Corecturi: Ciprian ASTALOȘ, Cristian VIRAG

Referenți științifici:

Florin GOGĂLTAN (Cluj Napoca, România)

Horea POP (Zalău, România)

Ioan STANCIU (Cluj Napoca, România)

Zsolt MOLNÁR (Cluj Napoca, România)

COPERTA: Iulian PETRESCU, Aurel CORDEA

(Sigiliul orașului Satu Mare din secolul al XVIII-lea)

Răspunderea pentru conținutul științific al studiilor, formulări și calitatea textelor în limbi străine revine, în exclusivitate, autorilor.

The authors are responsible for the presentation of the facts contained in their articles, and for the accuracy of the foreign languages texts.

SATU MARE – STUDII ȘI COMUNICĂRI

Orice corespondență se va trimite pe adresa:

Any mail will be posted to the next address:

Toute correspondance sera envoyée à l'adresse:

Richten Sie bitten jedwelche Korrespondenz

an die Adresse:

MUZEUL JUDEȚEAN

Piața Dr. Vasile Lucaciu, 21

440031 Satu Mare, ROMÂNIA

Tel.: 04/0261/73.75.26

E-mail: muzeusm@gmail.com

ISSN 2067-6956

TIPOGRAFIA:

Mega Print SRL, Cluj-Napoca

SUMAR – CONTENTS – INHALT

Ulrike Sommer, Ciprian Astaloş, Cristian Virag

The Early Neolithic settlement of Tăşnad-Sere (Satu Mare county, north-western Romania).
The UCL excavations (2012-2019).....5

Zoltán Kádas

Probleme legate de istoricul cercetării culturii Tiszapolgár.....29

Zoltán Katócz

Date arheologice despre cunoaşterea siturilor culturii Baden în Valea Ierului.....39

Liviu Marta, János Némethi

Depozitul de bronzuri de la Pir.....63

Orsolya Gyurka

Un vas de distilare din epoca bronzului târziu de la Tăşnad-Sere.....95

Ioan Stanciu

O revenire asupra inventarului funerar de la Cehăluţ (jud. Satu Mare) şi unele observaţii despre mormintele cu arme din perioada romană imperială târzie în nord-vestul României.....111

Robert Gindele

Aşezarea barbară de la Tăşnad-Sere. Cercetări preventive din 2015.....129

Sebastian Belbe

Date privind o aşezare dispărută la vărsarea Homorodului în Crasna.....151

Péter Levente Szócs

Medieşu Aurit „Castelul Lónyai”. Cercetările arheologice preventive din anul 2009.....179

Emanoil Pripon (cu o contribuţie de Gheorghina Olariu)

Descoperiri monetare antice din Transilvania. I. Şoseaua ocolitoare a municipiului Satu Mare.....209

Marius Ardeleanu

Tabăra de arheologie experimentală pentru copii *Omnis Barbaria* (ediţia a II-a).....215

Medieșu Aurit „Castelul Lónyai”. Cercetările arheologice preventive din anul 2009

Péter Levente Szócs

Abstract: *The Lónyai castle of Medieșu Aurit was built in the 17th century, on the site of a Medieval manor house. The building is ruined now, therefore rehabilitation works are planned to be carried out. A small scale rescue excavation was made at the ruins in order to provide data for geological studies and architectural project. Two trenches were opened, in order to establish the stratigraphy and the building phases. As a result of the excavation, the building features of the foundations were recorded and two ruined structures, added to the western façade were identified.*

Cuvinte cheie: *arheologia epocii pre-moderne, reședință nobiliară, arhitectură renașcentistă, cercetări arheologice preventive*

Keywords: *early modern archaeology, noble residence, Renaissance architecture, preventive archaeology*

Introducere. Centrul localității Medieșu Aurit este dominat de ruina castelului renașcentist, monument arhitectonic și istoric de prim rang, de care se leagă, potrivit tradiției, și epitetul „aurit” al denumirii așezării. Domeniul cu centrul la Medieșu Aurit ajunge în posesia lui Sigismund Lónyai, comite de Bereg și Crasna și diplomat al principelui Transilvaniei, Gabriel Bethlen, prin moștenire de la mama sa, la începutul secolului al XVII-lea.¹ El este cel care a comandat construcția castelului care există și azi în centrul localității. După moda epocii, castelul urmează un plan rectangular, în stil italian simetric. Cele patru aripi ale clădirii delimitează o curte interioară, iar fiecare colț al patruleterului este prevăzut cu un turn-bastion de tip italian. Dintre elementele decorative, se păstrează parțial ancadramentul porții de pe fațada principală, delimitat de două coloane angajate din piatră, ornamentate cu rozete și un timpan în partea superioară, care susținea odinioară blazonul familiei Lónyai. Ancadramentele ferestrelor sunt prevăzute la rândul lor cu timpan decorat cu frunze și vrejuri. După moartea lui Sigismund Lónyai, în lipsa moștenitorilor de sex masculin, castelul a fost împărțit între cele trei fiice ale sale. Prin acestea, în cursul secolelor XVIII-lea și XIX-lea castelul ajunge să aibă mai mulți stăpâni, proveniți din mai multe familii nobiliare. În anii 1920, regele Carol II cumpără castelul, care va ajunge astfel mai târziu în proprietatea statului.

Istoricul intervențiilor de restaurare. Părțile decorativ-artistice ale castelului au atras demult atenția istoricilor de artă. Primele descrieri despre castel, ilustrate cu fotografii, au apărut încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, având un caracter de popularizare sau de istorie locală.² Oficiul pentru protecția patrimoniului a luat în vizor castelul încă din perioada de formare. E drept, era o atenție cât se poate de tangențială: în cursul excursiei de studiu în comitatul Satu Mare, membrii comisiei de la protecția monumentelor, Rómer Flóris, Schulz Ferenc și Henszlmann Imre au ajuns și la Medieșu Aurit, dar în raportul întocmit cu această ocazie au dedicat doar un rând castelului, fiind preocupați mai mult de ruinele bisericii medievale.³

¹ Despre istoria monumentului v. Szócs 2008. 26-30.

² Vahot 1855; Pap 1865; Palmer 1894. 318-320. Despre istoria cercetării castelului renașcentist din Ungaria: H. Takács 1970. 9-18. Despre castelul din Medieșu Aurit: H. Takács 1970. 56-57, 168-169, foto 14-22.

³ Henszlmann 1864. 149: „La Medieșu Aurit este și cetate.”

Vestigiile arhitecturii renascentiste au devenit un subiect mai intens tratat doar în cursul perioadei interbelice. Un prim set de relevee a fost executat de studenții Academiei de Arhitectură din București în anul 1933,⁴ iar arhitectul Victor Smigelschi a prezentat pe scurt monumentul în revista *Arhitectura*.⁵ Au fost semnalate deja la această dată, împreună cu evidențierea valorilor arhitecturale și artistice, și problemele privind starea clădirii: „Castelul Medieșului este nelocuit și neîngrijit de aproape 30 de ani. Acoperișul fragil de șindrilă lipsește aproape în întregime. Zidurile aripei Nord-Vest și ale cerdacului interior s-au prăbușit în mare parte. Tavanele de lemn, care mai există, sunt toate șubrede, iar ușile și ferestrele, afară de poarta de intrare, și această în stare de plâns, lipsesc cu desăvârșire. În cazul când nu se vor lua măsurile ce se impun pentru punerea clădirii cel puțin la adăpost de intemperii, și acest interesant monument istoric va fi sortit distrugerii și încă într-un timp destul de scurt.”⁶

Intensificarea interesului istoricilor de artă se remarcă și în Ungaria: în monografiile dedicate arhitecturii renascentiste, Balogh Jolán a dovedit influența lucrărilor teoretice ale arhitecților italieni din perioada Renașterii târzii în construirea castelelor din Ungaria, rezultând edificii cu planimetrie simetrică, centrală, în rândul cărora se încadrează și castelul din Medieșu Aurit.⁷ Acest interes din partea istoriei artei a fost cel care a justificat și prima renovare a castelului realizată în anii 1941-42. Cu ocazia acestor lucrări, conduse de arhitectul Lux Géza, clădirea a trecut printr-o restaurare și conservare temeinică, fiind realizată o documentație cuprinzătoare, care oferă și în zilele noastre un punct de pornire pentru analiza castelului.⁸ În 1944, castelul a fost folosit ca spital de campanie, iar în urma acțiunilor militare s-a deteriorat și a ars. Începând din aceasta perioadă se află în stare de ruină, iar degradarea devine din ce în ce mai accentuată, cu toate că au fost efectuate în repetate rânduri diferite lucrări de conservare.

Prima intervenție din perioada postbelică datează din anul 1957, când a fost realizat un set nou de relevee, fotografii și desene de detaliu de către specialiștii Direcției de Monumente Istorice, București, precum și un proiect de consolidare de către Institutul Regional de Proiectare, Regiunea Maramureș, Baia Mare.⁹ Au fost efectuate și lucrări de consolidare, pereții rămași fără acoperiș au fost înveliți cu un strat de beton, astfel clădirea a fost conservată în stare de ruină. O altă intervenție similară s-a impus, din cauza degradărilor intervenite între timp, în anul 1970, pe baza unui proiect de reparații întocmit de Centrul Județean de Proiectare Satu Mare. Cu această ocazie, clădirea a fost relevată din nou.¹⁰

Între timp, castelul din Medieșu Aurit a continuat să fie discutat în istoriografia de istoria artei, atât cea maghiară, cât și în cea română. Importanța monumentului a devenit din ce în ce mai bine precizată, fiind definit ca un liant între arhitectura renascentistă din Transilvania și cea din Regatul Ungariei și Polonia.¹¹ Dincolo de semnificația artistică, B. Nagy Margit a prelucrat izvoarele economice referitoare la castel și a publicat unele din inventarele din secolul al XVII-lea, oferind date importate privind amenajarea și decorațiile castelului din Medieșu Aurit.¹² Mai recent, Kovács

⁴ Releveele se păstrează în Arhiva de relevee a Departamentului de Istoria și Teoria Arhitecturii și Conservarea Patrimoniului Sanda Voiculescu, Universitatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu. Mulțumesc pentru informațiile oferite de arh. Diana Mihnea.

⁵ Smigelschi 1939.

⁶ Idem. p. 7.

⁷ Balogh 1942; Balogh 1953. 51-52; Balogh 1954; Balogh 1975.

⁸ Documentația se păstrează la Budapesta, Arhiva Oficiului de Monumente – Centrul Forster, K 684, 688-692, și colecția Lux nr. 18, 21 și 22. Vezi și articolele succinte publicate de Lux cu această ocazie: *Építészet* 1942. 123; Lux 1942. 16.

⁹ O parte a documentației se păstrează în copie în arhiva științifică a Muzeului Județean Satu Mare.

¹⁰ Corespondența pentru avizare și un exemplar din proiect se află în arhiva Direcției de Monumente, București. O parte a documentației premergătoare, împreună cu releveele și fotografiile se păstrează la arhiva științifică a Muzeului Județean Satu Mare. O prezentare succintă a valorilor de istoria artei pe baza observațiilor făcute în contextul acestor intervenții: Erdős 1980.

¹¹ Gerevich 1940. 150; Bíró 1943. 46-47, 85, 104; Dercsényi 1964; Ionescu 1965. 195-196; Sebestyén 1963. 41, 109; Sebestyén 1987. 111-116; Vătășianu 1971. 164; Erdős 1980.

¹² B. Nagy 1973. 218-219, 370-371, foto 110-120.

András a fost cel care a elucidat cercul ctitorilor acestui tip de monument, identificându-l astfel pe principele Gabriel Bethlen și anturajul lui cel mai apropiat de consilieri aristocrați.¹³

Cu ocazia intervențiilor preconizate în anul 1970, au fost efectuate sondaje arheologice în vara acestui an.¹⁴ Potrivit rezultatelor prezentate sumar, au fost descoperite, sub fortificația exterioară a castelului, șanțuri și valuri de pământ cu urme arse de stâlpi din lemn. Arheologul care a condus cercetarea a ajuns la concluzia că este vorba despre o cetate de pământ timpurie, datată în secolele X-XI. Raportul sumar nu a fost însoțit de documentația fotografică și grafică a săpăturii, nici materialele descoperite nu au fost analizate, lucru care lasă sub semnul întrebării această interpretare. Cercetările mai recente din incinta castelului infirmă la rândul lor datarea așa de timpurie, întrucât nu au adus vestigii arheologice așa de vechi, cele mai timpurii provenind din evul mediu târziu (sec. XIV-XV). Ar fi mai plauzibil ca structurile descoperite în anul 1970 să fie atribuite fortificațiilor exterioare ale castelului.

Ruinarea castelului nu a fost stopată nici de intervenția din anul 1970, mai mult, aceasta s-a accentuat în anii 1980-1990, când mai multe ancadrame de uși și ferestre au căzut din parament. În acest deceniu a dispărut și piatra cu blazon de pe frontonul intrării principale. Un nou proiect de consolidare a fost pornit în anul 1998 de către Muzeul Județean Satu Mare, în urma căruia, în anul 1999, a fost documentată starea clădirii cu fotografii și relevee, fiind întocmită și o expertiză tehnică, un studiu geotehnic și o ridicare topografică.¹⁵ Intervențiile concrete, însă, s-au rezumat la sprijinirea nișelor și cavităților din parament cu grinzi de lemn, diminuând temporar pericolul prăbușirii. Proiectul de restaurare și reabilitare a fost reluat din nou în anul 2009 la inițiativa Consiliului Județean Satu Mare,¹⁶ dar dincolo de studii preliminare și elaborarea documentațiilor aferente fazelor DALI și SF, nu a fost executată nicio lucrare de conservare.

Cercetări arheologice preventive din 2009. Din cauza degradării accentuate a clădirii și a problemelor de rezistență a zidurilor, cercetarea arheologică preventivă necesară elaborării proiectului de reabilitare s-a limitat la două sondaje de 4 × 4 m (SI) respectiv 4 × 3 m (SII), ambele poziționate în exteriorul clădirii.¹⁷ În aceste condiții, rezultatul investigațiilor s-a limitat la determinarea stratigrafiei și descrierea zidăriei fundațiilor.

Secțiunea SI are 4 × 4 m, a fost deschisă în colțul fațadei principale cu bastionul SE. S-a urmărit descrierea zidăriei pentru structurile intrate în aria cercetată. Săpătura a fost executată manual și s-a adâncit până la nivelul solului steril (strat 5), identificat la o adâncime de cca. 1 m de la NC actual. În colțul fațadei cu bastion, într-un sondaj, s-a adâncit până la -286 cm pentru a verifica talpa fundațiilor.

După trasarea secțiunii a fost îndepărtat stratul vegetal (strat 1), de grosime variabilă, între 32 și 12 cm, constând din pământ cenușiu închis – negru, conținând bucăți de mortar, pietre și fragmente de țiglă. În colțul de SV a secțiunii, în partea inferioară a acestui strat, a fost observat un nivel de pietriș și o lentilă de cărbune, probabil restul unui fost nivel de călcare. În colțul de SE, lângă colțul bastionului s-a observat o groapă (strat 1A), adâncă de -120 cm de la NC, cu diametrul de 46 cm la partea superioară a stratului 2, cu umplutură similară stratului vegetal – probabil o groapă de stâlp, umplută relativ recent.

În continuare, s-a observat o stratigrafie relativ simplă, constând în principal din două nivele (straturile 2 și 4) peste stratul steril (strat 5), la care se adaugă complexe adiacente. Diferența cronologică între nivelele 2 și 4 este doar relativă, materialul descoperit fiind destul de fragmentar

¹³ Kovács 1980; Kovács 2003. 83-146; Kovács 2005 (reluat Kovács 2007. 119-137).

¹⁴ Dumitrașcu 1974. 104-105.

¹⁵ Documentația a fost executată la comanda Ministerului Culturii, șef proiect fiind arhitectul Șerban Popescu-Dolj. Releveul topografic a fost executat de firma „9 Opțiune” Baia Mare.

¹⁶ Documentația a fost executată de SC Ambient Group SRL, și se află în proprietatea beneficiarului, Consiliul Județean Satu Mare.

¹⁷ Cercetarea s-a desfășurat în perioada 20 iulie – 04 august 2009 de către Muzeul Județean Satu Mare. Colectivul de șantier: Szócs Péter Levente, responsabil de șantier, Diana Iegar și Kádas Zoltán, membrii colectiv.

pentru aprecieri privind datarea absolută. Este cert totuși că aceste straturi sunt anterioare clădirii actuale a castelului, conținând materiale din evul mediu târziu (secolele XV și XVI). Partea superioară a stratului 2 se află la 10 cm sub decroșul fundației.

Stratul 2 constă din lut galben cu pigmenți de cărămidă. În porțiunile din apropierea fațadei principale a castelului, pigmenții se înmulțesc și stratul capătă o nuanță roșcată. Stratul 4 este format din lut cenușiu curat, cu puțini pigmenți de cărămidă. În colțul de SE al secțiunii a fost identificat un nivel (stratul 3) din pământ negru, conținând mult cărbune, formând lentile compacte în partea inferioară, respectiv la partea superioară a stratului. Spre V acest nivel se pierde treptat. Probabil este vorba despre o depunere care se leagă de un nivel mai recent decât stratul 4 și mai timpuriu decât stratul 2 – eventual perioada de funcționare a curiei nobiliare de la finele secolului al XV-lea. În partea de V, stratul 2 este suprapus de o depunere mai groasă (strat 6) din pământ cenușiu lutos, tasat, amestecat cu lut galben. În acest strat a fost adâncită o groapă mică (strat 7), cu diametrul de 70 de cm și o adâncime relativă de 30 de cm, acoperită de stratul vegetal. Alveolările din stratul 4 au fost umplute de pământ cenușiu închis, cu mai mulți pigmenți de cărămidă, având la fund și lentile de cărbune (stratul 4A).

Structurile observate în această secțiune sunt următoarele: elevația și fundația fațadei principale (F respectiv F'), elevația și fundația bastionului de SE (B respectiv B'), precum și porțiuni de zidărie realizate mai recent, prin astuparea unor goluri (probabil ferestre de pivniță) pe fațada principală, respectiv pe fațada bastionului SE (P).

Elevațiile fațadei principale și ale bastionului (F și B), respectiv fundațiile celor două structuri (F' și B') prezintă caracteristici similare, sunt țesute și construite în același timp, într-o singură etapă. Elevațiile (F și B) sunt realizate preponderent din cărămidă (cca. $7 \times 14 \times 28$ cm), la bază având însă blocuri mari de pietre fasonate, între care sunt intercalate rânduri de cărămidă pentru egalizare. În porțiunea superioară a elevației, blocurile de piatră sunt folosite mai rar, în schimb sunt utilizați bolovanii de râu intercalați între asizele regulate de cărămidă. Liantul folosit este mortarul tare, realizat din var și nisip (cu pietriș), de culoare deschisă alb-cenușie. Întreaga elevație a fost acoperită de o tencuială realizată din var și nisip, care astăzi lipsește pe porțiuni întinse ale elevației. Probabil mortarul folosit ca liant devine friabil la umezeală, pentru că pe porțiunile unde lipsește tencuiala, aceasta este spălat de ploi dintre asizele de cărămidă.

Fundațiile (F' și B') sunt delimitate de un decroș peste care se suprapun elevațiile. Decroșul are o lățime de cca. 30 de cm și se află în apropierea nivelului actual de călcare (-20 cm de la NC lângă fațada principală, -52 cm lângă muchia bastionului de SE). Fundațiile sunt realizate din bolovani, respectiv pietre fasonate de mari dimensiuni ($40 \times 30 \times 20$ cm) puse în asize neregulate, între care sunt așezate pietre mici sau, rar, fragmente de cărămidă pentru egalizarea nivelului. Liantul este un mortar friabil, cu mult nisip și puțin var, de culoare alb-gălbuie, cenușiu. Fundațiile au fost realizate prin clădire în șanțuri săpate, astfel că pe laturile exterioare sunt îmbrăcate cu mortar. Talpa fundațiilor este dreaptă și se află la o adâncime de -270-276 cm față de NC actual.

Atât pe fațada principală, cât și pe bastionul SE a fost identificată o porțiune de zidărie cu o lățime de 120 cm, realizată din asize regulate de cărămidă, respectiv pietre. Aceste porțiuni (marcate cu P) constituie astuparea unor goluri, probabil ferestre de pivniță.

Secțiunea SII are dimensiunea de 3×4 m, fiind amplasată pe fațada laterală de V, în dreptul golului format dintr-o ușă (?) și prăbușiri succesive. Săpătura a fost executată manual și s-a adâncit până la solul steril, identificat la o adâncime de -140 cm de la NC actual. Între L2 și profilul de sud, într-un sondaj, s-a adâncit până la -290 cm de la NC actual, pentru a surprinde talpa fundației. Aceasta nu a fost atinsă, dar săpătura a fost abandonată datorită riscului de prăbușire a profilelor și a spațiului insuficient de manevrare. De asemenea, adâncirea în interiorul L1 s-a oprit la -240 cm, din cauza riscului de prăbușire a zidăriei de sub golul de pe fațada de V. Se recomandă reluarea cercetării pe o suprafață mai întinsă, după consolidarea acestei laturi a castelului.

Porțiunea înspre fațada castelului era acoperită de un strat gros de moloz de cca. 60 de cm, care se îngustează pe măsură ce se îndepărtează de fațadă și se contopește cu stratul vegetal. Sub stratul

vegetal a fost identificat un strat negru, cenușiu, cu fragmente de cărămidă, care corespunde cu decroșul fundației (o acoperă parțial).

Nivelele anterioare castelului actual sunt reprezentate de un strat de lut galben mai curat, cu pigmenți roșiatici de cărămidă/arsură (stratul 5). La fundul acestuia s-a identificat o lentilă de cărbune (stratul 6), care îl desparte de un strat cu caracteristici similare stratului 5 (stratul 5A). Sub acesta s-a identificat o depunere groasă de 70 de cm, din lut cenușiu închis, cu pigmenți de arsură și bucăți de cărămidă. O variație a stratului 5, respectiv 5A, o reprezintă stratul 7, format din lut galben amestecat cu lut cenușiu, cărbune și fragmente de cărămidă. În porțiunea de V a secțiunii, din straturile 5, respectiv 5A, au fost recuperate cantități însemnate de materiale arheologice (ceramică din vase de uz comun, precum și cahle), databile în secolele XV-XVI. Solul steril este un lut galben de nuanță închisă (strat 9).

Lângă fațadă, în dreptul golului, au fost identificate două structuri de cărămidă (L1 și L2), demolate până la nivelul de cca. – 60 cm de la NC actual (ruinele rămase au fost acoperite de stratul 2). Atât L1 cât și L2 reprezintă o structură realizată dintr-un singur rând de cărămidă, clădită drept căptușeală a unor gropi săpate în sol. Ambele au formă rectangulară, în secțiune fiind cercetate doar jumătatea lor sudică: L1: 100 × 106 cm, L2: 140 × 190 cm (groapa L2 având dimensiunea de 160 × 210 cm). Prima structură realizată este L2, fiind săpată în straturile mai vechi decât castelul actual. La abandonare a fost umplută cu pământ amestecat cu lut, conținând mult material databil la sfârșitul secolului XIX (straturile 4 și 4A). L1 a fost săpată în umplutura L2, la abandonare fiind umplută cu pământ afânat conținând mult material recent (secol XX).

Structurile zidite observate în această secțiune au fost cele două latrine (L1 și L2), elevația și fundația fațadei laterale de V (A și A'), precum și zidăria ce astupă partea inferioară a golului de pe fațada laturii de V (marcată cu sigla P).

Elevația și fundația fațadei laterale de V au caracteristici similare cu elevația și fundația fațadei principale (F și F'), respectiv a bastionului de SE (B și B'), observate în SI. Decroșul fundației, însă, este mai îngust, de 18-20 cm, fiind situat la o adâncime de -40 cm de la NC actual, iar porțiunea de sus a fundației conține mai multe cărămizi (întregi și fragmente), folosite pentru egalizare. Fundația fațadei (A') se termină într-o muchie regulată, în porțiunea între L1 și L2. Zidăria pare să continue spre E, înspre interior, perpendicular pe fațada de V. L2 este adosată acestei fundații, iar L1 continuă înspre E, în interiorul golului (sub zidăria P). Aceasta din urmă este realizată exclusiv din pietre fasonate sau bolovani de mari dimensiuni, care sunt prinși cu mortar în cantitate mică, extrem de friabil. Această zidărie pare să fie realizată după abandonarea și astuparea L1, întrucât suprapune în întregime umplutura afânată a acesteia (stratul 3). Situația stratigrafică indică faptul că această porțiune a fost realizată în timpul sau după intervențiile executate în 1941. Elevația fațadei, în schimb, se termină aproximativ la limita muchiei fundației, dar într-o ruptură neregulată. Această ruptură dă latura de S al golului de pe fațada de V.

Concluzii. Nivelul de călcare actual este format prin depuneri succesive de grosime variabilă (60 cm în apropierea zidurilor, 20 cm în zone mai depărtate) peste nivelul de călcare utilizat în secolul al XVII-lea, la construirea castelului. Acest fapt este confirmat și de decroșul fundației care se află în apropierea acestei adâncimi. Sub acest nivel, la adâncimi cuprinse între -30 cm și -50 cm, apar niveluri anterioare castelului actual (cu excepția zonelor deranjate de intervenții mai recente).

În zonele cercetate fundațiile și elevațiile castelului (fațada principală și laterală de V, respectiv bastionul de SE) au caracteristici similare și par să fie construite concomitent, într-o singură etapă. Terminația fundației în SII poate fi legată de existența unui gol (ușă sau fereastră de pivniță), ruptura elevației în sectorul imediat superior acestei porțiuni poate fi legată de o intervenție ulterioară. Pentru lămurirea situației, cercetarea ar trebui să fie extinsă și în interior.

Complexele L1 și L2 sunt construcții recente. L2 a fost abandonată la sfârșitul secolului al XIX-lea, și este puțin probabil să fi fost realizată mai devreme decât începutul aceluiași secol. L1 este ulterioară față de L2, fiind demolată și suprapusă de zidăria P din SII către mijlocul secolului al XX-lea.

Realizarea acestei porțiuni moderne de zidărie poate fi legată de încercările de tratare a golului format pe fațada de V, astfel de intervenții recente de astupare a unor goluri fiind observate și în SI, pe fațada principală, respectiv pe bastionul SE (zidăriile marcate cu P, astupând probabil ferestre de pivniță).

Este deosebit de importantă continuarea cercetărilor și extinderea ariei studiate. Zona ruinei trebuie cercetată integral, chiar și intervențiile de curățare trebuind să beneficieze de supraveghere de specialitate (arheolog și istoric de artă), pentru recuperarea elementelor de pietre sculptate sau alte materiale arheologice, ajunse în molozul format în curte sau în pivnițe. Pe toată aria clădirii trebuie identificat stratul 2 (din SI), sau straturile care corespund acestuia (stratul 5 din SII), pentru a stabili nivelurile anterioare castelului actual, și, astfel, pot fi identificate și eventualele structuri anterioare. În zona SII, pe latura de V, se impune deschiderea unei suprafețe mai mari după efectuarea consolidărilor necesare în structurile zidite, secțiune care ar putea elucida formarea golului de pe latura de V, respectiv terminarea fundației, funcția și datarea complexelor L1 și L2, precum și talpa fundației în această zonă. În exteriorul ruinei, zona fortificațiilor exterioare și a șanțului trebuie cercetate prin secțiuni, pentru a stabili nivelurile de călcare istorice, precum și identificarea structurilor păstrate.

În urma cercetărilor din anul 2009 au fost realizate studiile preliminare și documentația aferentă fazelor DALI și SF, dar acestea nu au fost urmate de lucrări de conservare propriu-zise. De o anvergură mai restrânsă, cercetările arheologice au fost totuși continuate. În primăvara anului 2011, un proiect de cooperare transfrontalieră a oferit posibilitatea desfășurării de prospecțiuni non-invazive în zona exterioară clădirii castelului, împreună cu realizarea unor fotografii aeriene.¹⁸ În primăvara anului următor, în mai 2012, precum și în vara anului 2014, în contextul unui proiect derulat de primăria comunei pentru reamenajarea parcului castelului au fost supravegheate lucrările de nivelare ale terenului din jurul castelului.¹⁹ Cu ocazia acestor intervenții au fost identificate părțile superioare ale zidului de incintă în mai multe porțiuni.

Cercetările menționate aici, chiar dacă au avut un caracter limitat, oferă o serie de rezultate care nu pot fi neglijate atunci când va fi începută conservarea și consolidarea castelului, lucrări care, sperăm nu se vor lăsa mult așteptate.

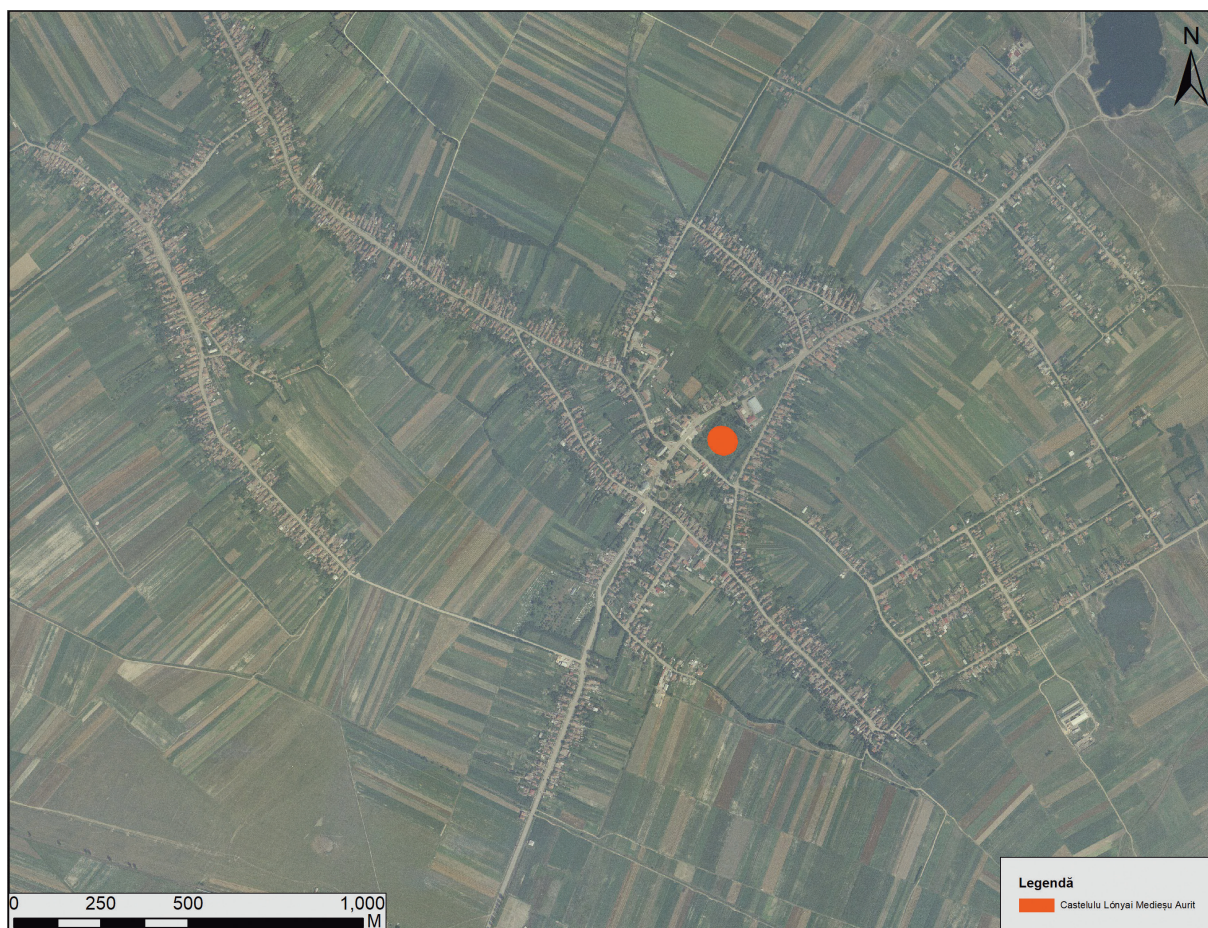
Bibliografie

- B. Nagy 1973: B. NAGY MARGIT: *Várak, kastélyok, udvarházak, ahogy a régiek látták. XVII-XVIII. századi erdélyi összeírások és leltárak*. Bukarest, 1973.
- Balogh 1942: BALOGH JOLÁN: Az aranyosmedgyesi várkastély. *Erdély*. 38 (1941). 2. sz. 22-23.
- Balogh 1953: BALOGH JOLÁN: *A magyar renaissance építészet*. Budapest, 1953.
- Balogh 1954: BALOGH JOLÁN: Magyarországi négysarokbástyás várkastélyok. *Művészettörténeti Értesítő*. 2 (1954). 247-252.
- BALOGH 1975: BALOGH JOLÁN: Olasz tervrajzok és hazai későrenaissance épületeink. In: *Magyarországi reneszánsz és barokk*. Szerk. Galavits Géza. Budapest, 1975. 55-135.
- Bíró 1943: BÍRÓ JÓZSEF: *Erdélyi kastélyok*, Budapest, 1943.
- Dercsényi 1964: DERCSÉNYI DEZSŐ: *A magyarországi művészet a honfoglalástól a XIX. századig*. Budapest, 1964. (A magyarországi művészet története I).
- Dumitrașcu 1974: SEVER DUMITRAȘCU: Săpături arheologice din anul 1970 la Medieșu Aurit – Castel. *Crisia*. IV (1974). 101-106.
- Erdős 1980: ERDŐS IUDITA: Castelul de la Medieșul Aurit. Monument al renașterii Transilvănene. *Satu Mare – Studii și Comunicări*. 4 (1980). 359-374.

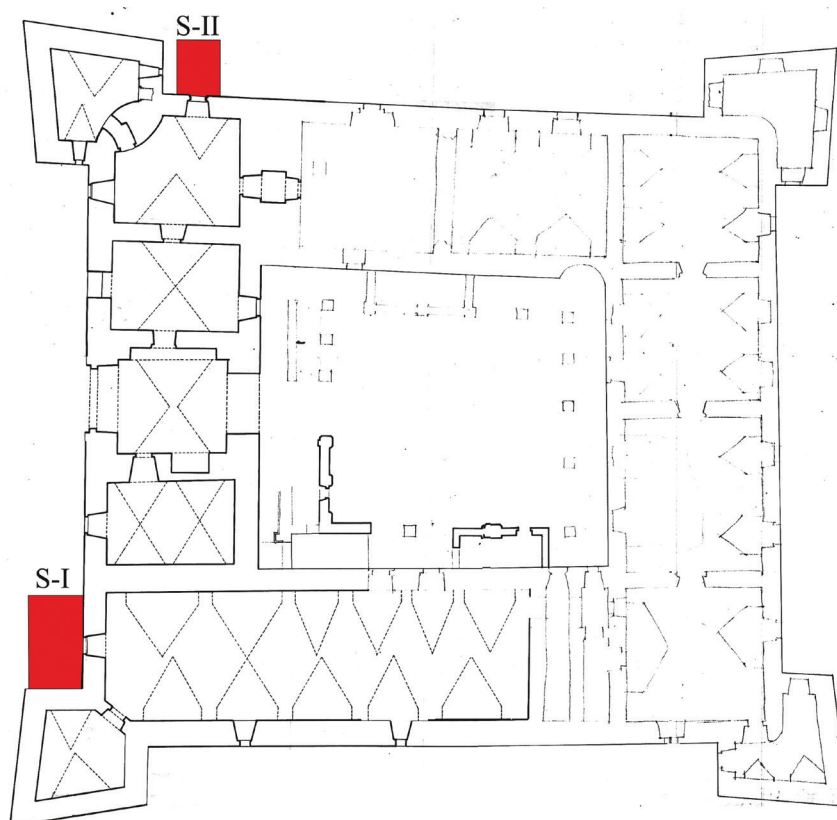
¹⁸ Proiectul *Patrimonium. Valorificarea moștenirii culturale comune în regiunea de graniță*, HURO/0801/024, derulat de Muzeul Județean Satu Mare și Direcția Muzeelor din județul Szabolcs-Szatmár-Bereg, finanțat prin Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013. Studiile geo-fizice au fost realizate de firma *Vandalay Ind Cluj-Napoca*, raportul de cercetare se păstrează în arhiva științifică a Muzeului Județean Satu Mare.

¹⁹ Supravegherea arheologică a fost asigurată de Diana Iegar.

- Építészet 1942: [Lux Géza]: Az aranyosmeggyesi kastély helyreállítása. *Építészet*. 2 (1942). 4. sz. 123.
- Gerevich 1940: GEREVICH TIBOR: *Erdélyi magyar művészet*. Kolozsvár, 1940.
- Ionescu 1965: GRIGORE IONESCU: *Istoria arhitecturii în România*. II. București, 1965.
- H. TAKÁCS 1970.: H. TAKÁCS MARIANNA: *Magyarországi udvarházak és kastélyok (XVI-XVII. század)*. Budapest, 1970.
- Henszlmann 1864: HENSZLMANN IMRE: A szathmári püspöki megyének középkori építészeti régiségei. *Archaeologiai Közlemények*. IV (1864). 127-157.
- Kovács 1980: KOVÁCS ANDRÁS: Szabályos alaprajzú, olaszbástyás várkastélyok Erdélyben. In: *Művelődéstörténeti tanulmányok*. Szerk. Csetri Elek et al. Bukarest, 1980. 77-98.
- Kovács 2003: KOVÁCS ANDRÁS: *Késő reneszánsz építészet Erdélyben. 1541-1720*. Budapest–Kolozsvár, 2003.
- Kovács 2005: KOVÁCS ANDRÁS: Erdélyi reneszánsz kastélyok. *Korunk*. III. folyam. 16 (2005). 3. sz. 11-21.
- Kovács 2007: KOVÁCS ANDRÁS: *Épületek emlékezete. Nevezetes épületek Erdélyben*. Budapest, 2007.
- Lux 1942: LUX GÉZA: Az aranyosmeggyesi várkastély. *A magyar mérnök- és építészegylet közlönye*. 5-6 (1942). 16.
- Palmer 1894: PALMER KÁLMÁN (szerk): *Nagybánya és vidéke*. Nagybánya, 1894.
- Pap 1865: PAP BÉLA: Az aranyos-meggyesi vár rövid történeti vázlata. In: *Az ország tükre*. Budapest, 4 (1865). 38. sz. 430-432.
- Sebestyén 1963: GH. SEBESTYÉN – V. SEBESTYÉN: *Arhitectura renașterii în Transilvania*. București, 1963.
- Sebestyén 1987: SEBESTYÉN GHEORGHE: *O pagină din istoria arhitecturii Românești. Renașterea*. București, 1987.
- Smigelschi 1939: VICTOR SMIGELSCHI: Castelul „Medieșul Aurit”. *Arhitectura*. 1939. nr. 4. 5-7.
- Szócs 2003: SZŐCS PÉTER LEVENTE: Adalékok az aranyosmeggyesi kastély XVII. századi történetéhez. In: *Emlékkönyv Kiss András születésének nyolcvanadik évfordulójára*. Kolozsvár, 2003. 544-551.
- Szócs 2008: SZŐCS PÉTER LEVENTE (coord): *Medieșu Aurit. Ghid cultural și istoric*. Satu Mare, 2008.
- Vahot 1855: VAHOT IMRE: Aranyos-Meggyesi vár Szatmárban. In: *A nagy világ képekben*. I. Pest, 1855. 135-139.
- Vătășianu 1971: Virgil Vătășianu: *Istoria Artelor Plastice din România*. vol. II. București, 1971.

1 – Localizarea castelului Lónyai pe ortofotoplanul localității Medieșu Aurit

2 – Plan general cu sondajele efectuate

3 – Fațada principală a castelului

4 – Castelul dinspre SV, cu cele două secțiuni deschise

5 – Amplasarea secțiunii SI

6 – Amplasarea secțiunii SII

7 – Relația secțiunii SI cu fațada principală și bastionul SE

8 – Elevația și fundația fațadei principale, la deschiderea secțiunii (SI – profil N)

9 – Elevația și fundația bastionului SE (F'), (SI – profil E)

10 – Fundația fațadei principale cu fereastră de pivniță înzidită (SI – profil N)

11 – Fundația bastionului SE (F') (SI – profil E)

12 – Secțiune SI, profil S

13 – Secțiune SII, profil V

14 – Îmbinarea fațadei principale
cu bastionul SE – elevație

15 – Fereastra bastionului SE și
fereastra de pivniță parțial zidită

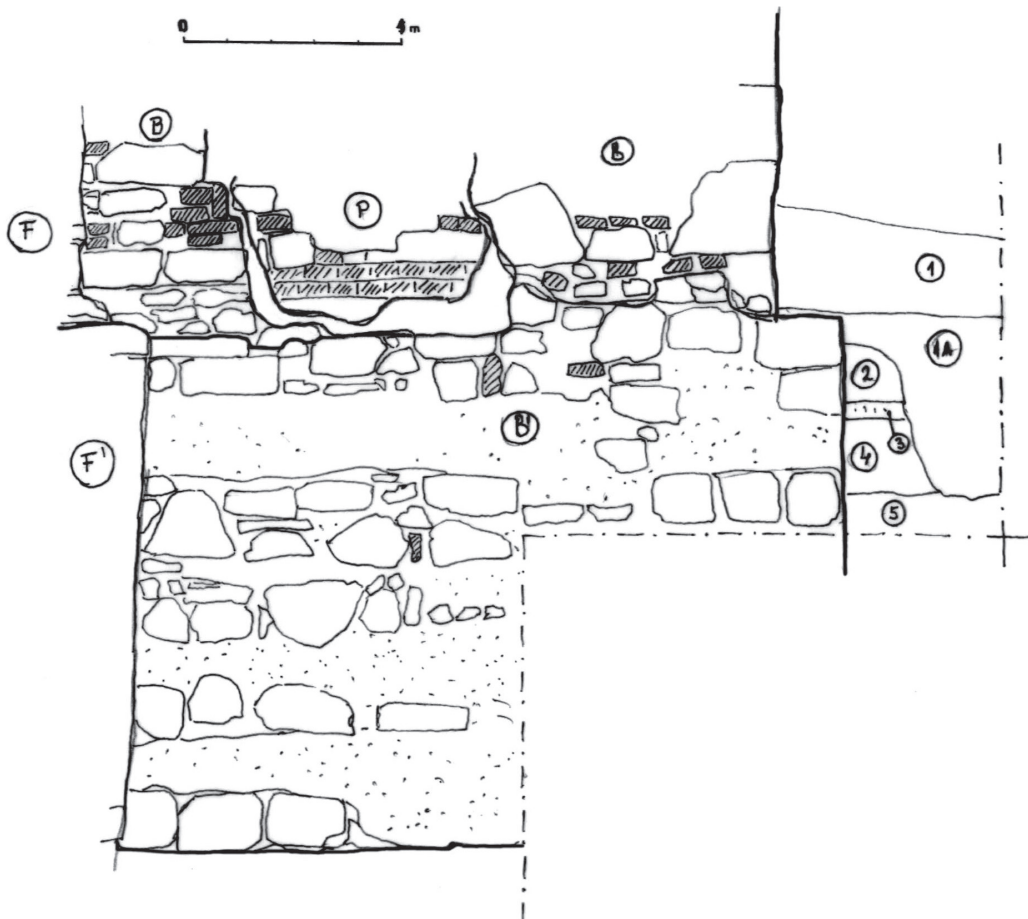

16 – Îmbinarea fațadei principale
cu bastionul SE – fundație

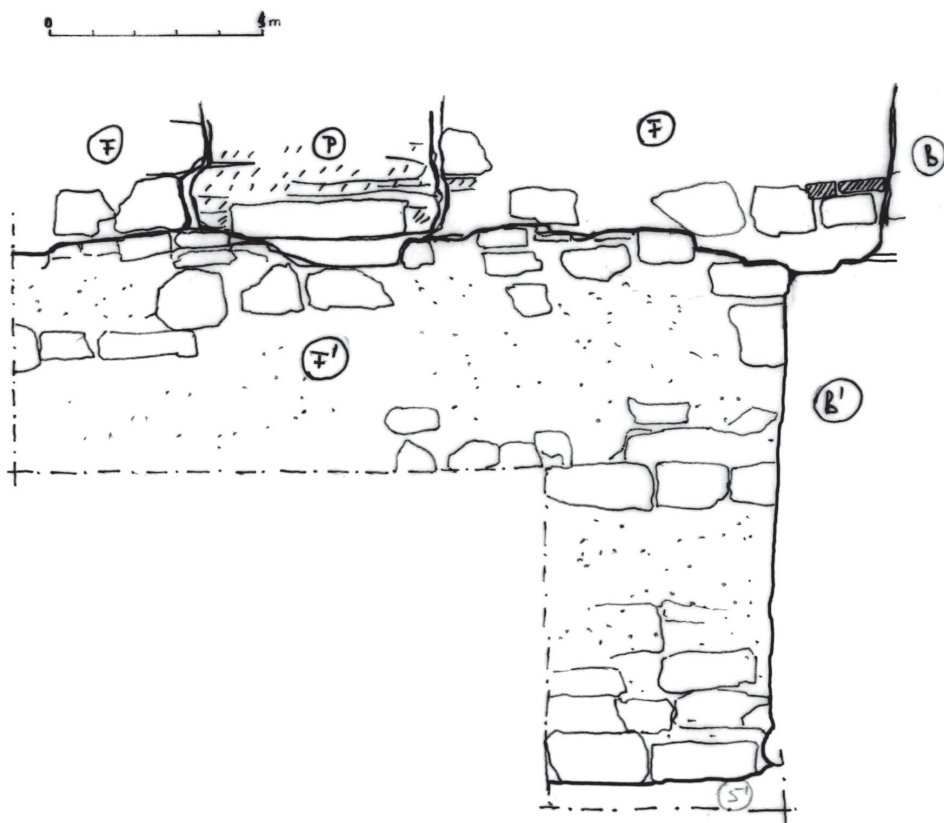
17 – Îmbinarea fațadei principale
cu bastionul SE – fundație

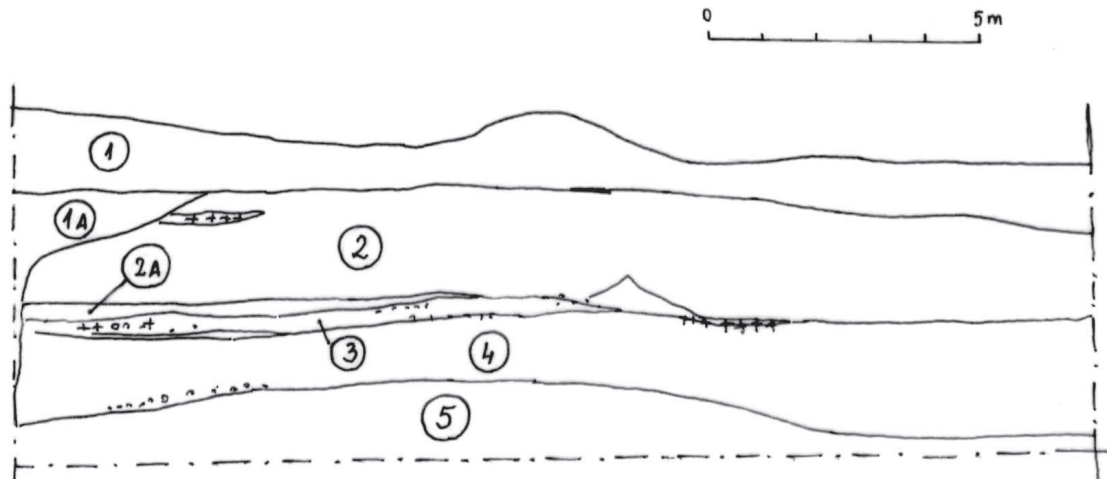
18 – Îmbinarea fațadei principale
cu bastionul SE – fundație

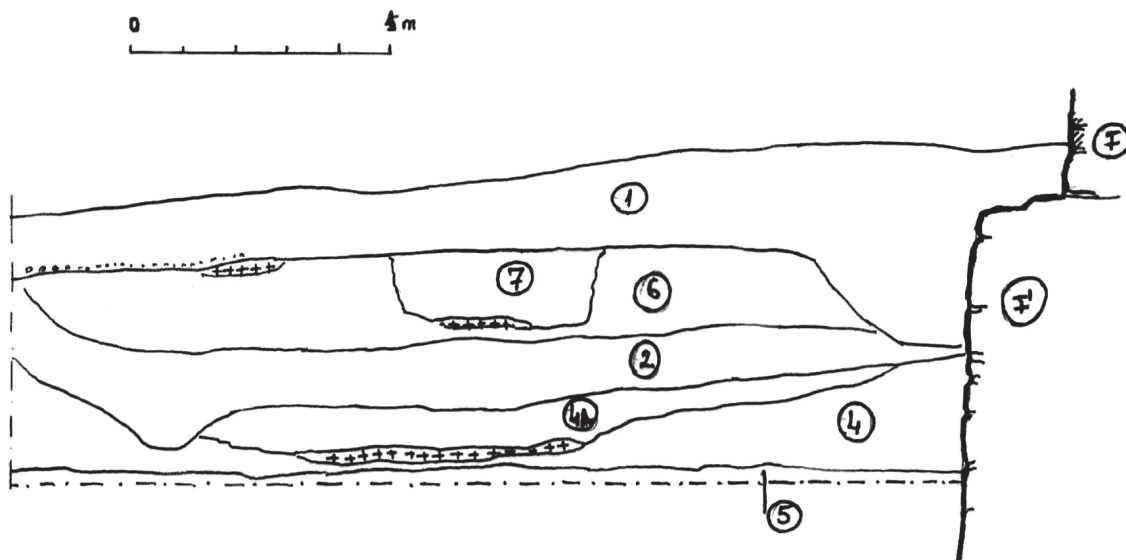
19 – Secțiunea SI, profil E (vezi legenda)

20 – Secțiunea SI, profil N (vezi legenda)

21 – Secțiunea SI, profil V (vezi legenda)

22 – Secțiunea SI, profil S (vezi legenda)

Legenda SI

B – elevație bastion SE	1 – strat vegetal – pământ afânat, cenușiu închis, cu bucăți de mortar, piatră și țigle
B' – fundație bastion SE	1A – pământ afânat, cenușiu închis, cu mult mortar și fragmente de cărămidă (probabil umplutură groapă de stâlp)
F – elevație aripa sud (fațada principală)	2 – lut galben cu pigmente de cărămidă
F' – fundație aripa sud	3 – pământ negru cu multe cărbune
P – zidirea ulterioară a unui gol (ferestre de pivniță sub aripa principală, respectiv sub bastion SE)	4 – lut cenușiu curat cu puțin pigmenti de cărămidă
	5 – strat steril – lut galben, în partea inferioară devine nisip

23 – Relație SII cu fațada laterală de V și bastionul SV

24 – Amplasare SII pe fațada laterală de V

25 – Relație SII, respectiv L1 și L2 cu golul de ușă pe fațadă laterală de V

26 – Relație SII cu fațada laterală de V

27 – L1 și L2, vedere generală

28 – L2, latura de sud

29 – SII, profil N și latura din L2

30 – SII, profil N și L2

31 – L2 și relația cu fundația, respectiv elevația fațadei laterale de V (A și A')

32 – L2 și fundația fațadei laterale de V (A')

33 – L2, latura V, detaliu de zidărie (exterior)

34 – L2, latura V, detaliu zidărie (interior)

35 – L2, latura V, detaliu de zidărie (exterior)

36 – L2, latura S, detaliu de zidărie

37 – Fundația fațadei laterale de V (A')

38 – Fundația fațadei laterale de V (A')
și profilul de S al secțiunii SII

39 – Secțiunea SII, profil V

40 – Secțiunea SII,
profil V, detaliu

41 – Secțiunea SII, profil S

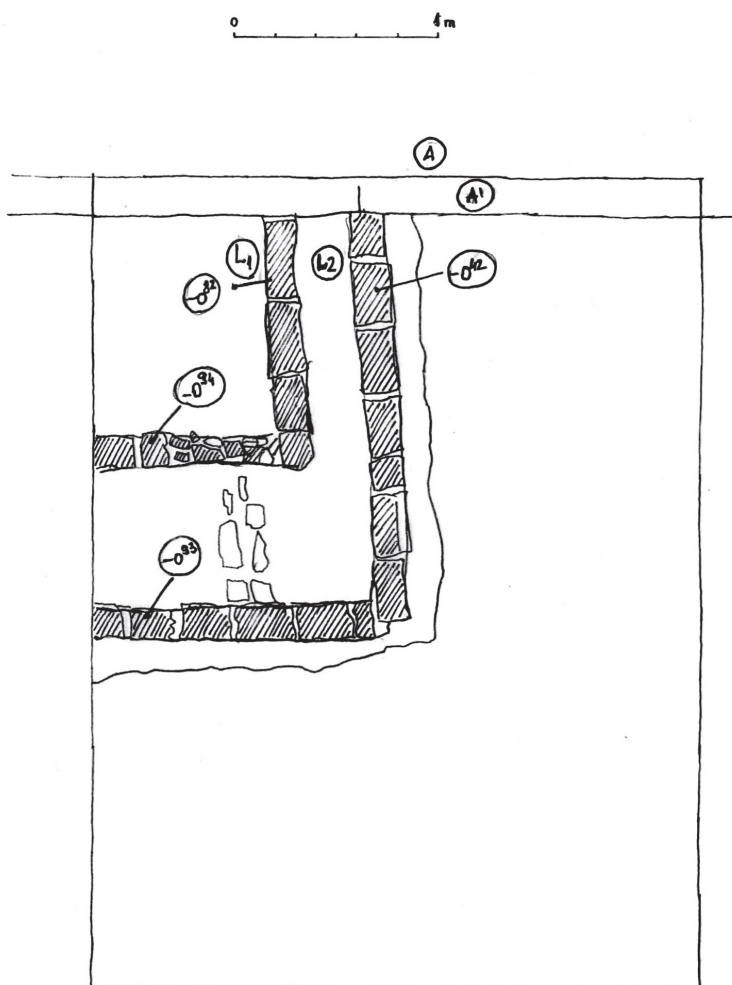
42 – Secțiunea SII, profil S, detaliu

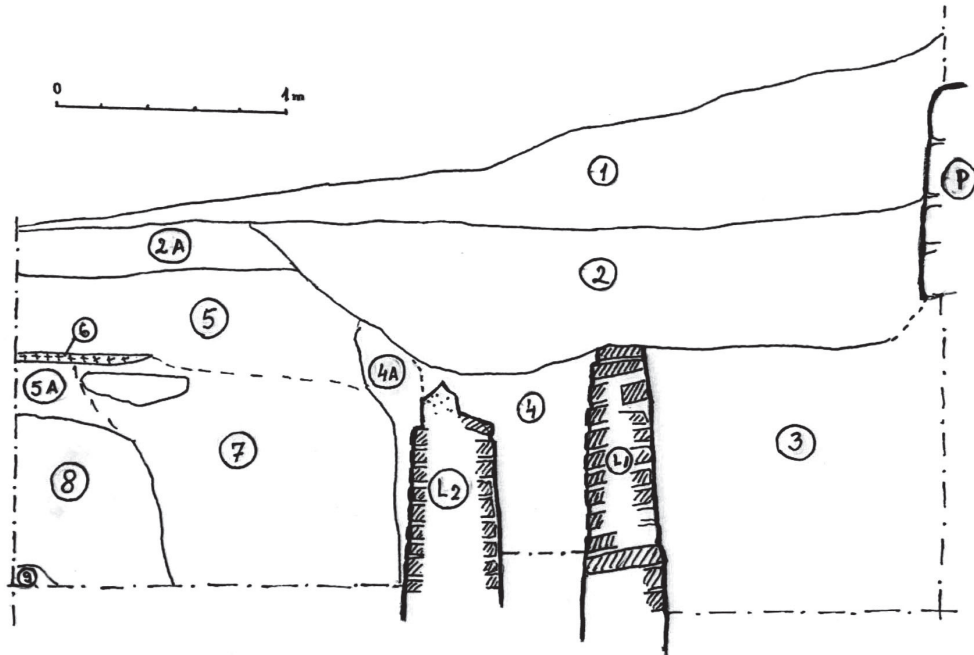
43 – Materiale
arheologice lângă L2

44 – Cahlă oală între materiale arheologice descoperite lângă L2

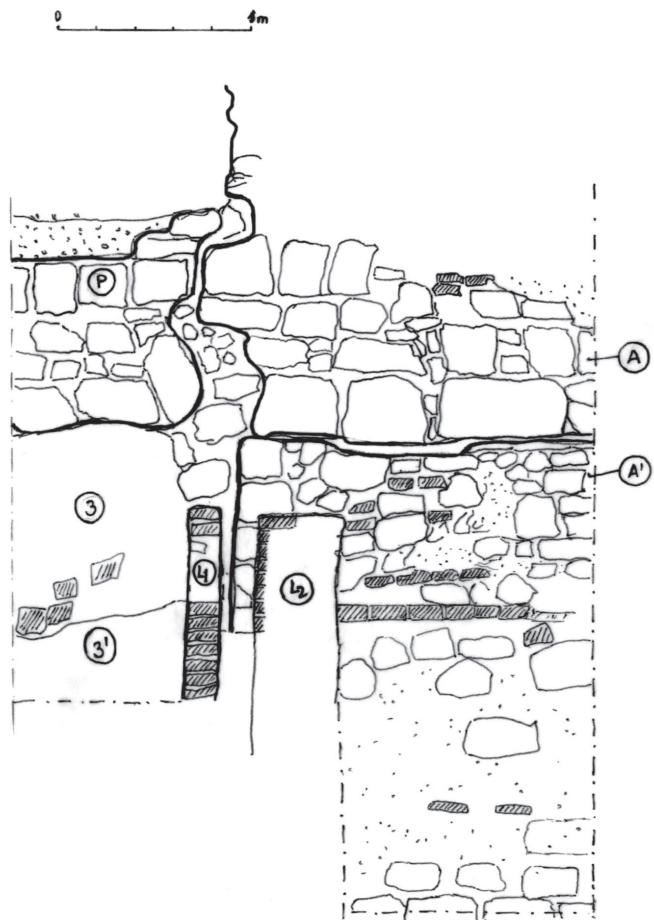
45 – Secțiunea SII,
plan (vezi legenda)

46 – Secțiunea SII, profil E (vezi legenda)

Legenda SII

- A – elevație aripa vest (fațada laterală)
 A' – fundație aripa vest
 P – zidirea ulterioară a golului de ușă (până la nivelul pragului)
 L1 – latrina 1
 L2 – latrina 2
- 1 – pământ afânat cu pietre, fragmente de cărămidă, moloz
 2 – pământ negru afânat, cenușiu, cu bucăți de mortar
 3 – pământ afânat cu cărămizi întregi (umplură latrină L1, material arheologic recent)
 3' – pământ foarte afânat (umplură latrină L1)
 3A – pământ argilos, cenușiu închis
 4 – pământ mai tasat, amestecat cu lut (umplură latrină L2, material arheologic sec. XIX)
 4A – pământ amestecat cu lut, bucăți de mortar și oase (groapă latrină)
 5 = 5A – pământ lutos, galben închis, cu pigmenți de arsură și bucăți mici de cărămidă
 6 – lentile de cărbune, negru, cu pigmenți de cărămidă
 7 – pământ argilos, cenușiu închis, puține urme de cărămidă
 8 – lut galben, amestecat cu negru, pigmenți de arsură
 9 – lut galben (sol steril)

47 – Secțiunea SII, profil N (vezi legenda)

